

<https://doi.org/10.32849/2409-9201.2023.23.36>

УДК 342.723: 347.998.85(477)

**ДЕЯКІ ПИТАННЯ НАДАННЯ
БЕЗОПЛАТНОЇ ВТОРИННОЇ
ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В
АДМІНІСТРАТИВНОМУ
СУДОЧИНСТВІ**

Євгенія ДУЛІБА

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри

Навчально-науковий інститут права
Національного університету водного
господарства та природокористування
(м. Рівне)

<https://orcid.org/0000-0003-2651-4977>

Владислав ТЕРЕМЕЦЬКИЙ

доктор юридичних наук, професор,
провідний науковий співробітник

Науково-дослідний інститут приватного
права і підприємництва імені академіка
Ф. Г. Бурчака НАПрН України (Київ)

<https://orcid.org/0000-0002-2667-5167>

Юлія ГРАДИСЬКА

старший викладач

Навчально-науковий інститут права
Національного університету водного
господарства та природокористування
(м. Рівне)

<https://orcid.org/0000-0003-4792-6444>

Наукове дослідження присвячено питанням надання безоплатної вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві.

На основі аналізу статистичних даних Координаційного центру надання правової допомоги, здійснення правосуддя адміністративними судами розкрито особливості надання безоплатної вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві. Зазначено, що забезпечення реалізації права особи на безоплатну вто-

UDC 342.723: 347.998.85(477)

**SOME ISSUES OF PROVIDING FREE
SECONDARY LEGAL AID IN
ADMINISTRATIVE PROCEEDINGS**

Duliba, Yevgenia

D. Sc. (Law), Associate Professor,
Professor of the Department

Institute of Law, National University of Water
and Environmental Engineering (Rivne)

Teremetskyi, Vladyslav

D. Scin. Law, Professor,
Professor of the Department

Academy of Labour, Social Relations and
Tourism (Kyiv)

Hradyska, Yulia

Senior Lecturer

Institute of Law, National University of Water
and Environmental Engineering (Rivne)

The research is deals with the issues of providing free secondary legal aid in administrative proceedings.

Based on the analysis of statistical data from the Coordination Centre for Legal Aid Provision and Administration of Justice by Administrative Courts, the author reveals the peculiarities of free secondary legal aid provision in administrative proceedings. It is noted that ensuring the exercise of a person's right to free secondary legal aid in administrative proceedings today is a

ринну правову допомогу в адміністративному судочинстві сьогодні є запорукою дотримання не лише основних засад здійснення адміністративного судочинства, але й реалізація права особи на справедливий суд та ефективний засіб правового захисту.

Визначено категорії осіб, що мають право на отримання вторинної правової допомоги під кутом зору двох критеріїв: фінансового (відсутність коштів для оплати правової допомоги) та юридичного (якщо це необхідно в інтересах правосуддя).

На підставі аналізу повноважень центрів надання безоплатної вторинної правової допомоги доведено, що віднесення таких центрів до переліку суб'єктів надання безоплатної вторинної правової допомоги є не правильним, оскільки основні повноваження центрів зводиться до перевірки звернень осіб про надання безоплатної вторинної допомоги, здійснення організації надання такої допомоги, координацію дій та здійснення контролю за якістю наданої допомоги, однак не до надання безпосередньо безоплатної вторинної правової допомоги. Запропоновано статтю 15 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» викласти в новій редакції.

Ключові слова: адміністративне судочинство, публічно-правові спори, правосуддя, органи державної влади та місцевого самоврядування, безоплатна правова допомога, безоплатна вторинна правова допомога

Кожна особа в нашій державі час від часу звертається до органів публічної адміністрації за отриманням тієї чи іншої адміністративної послуги. У непоодиноких випадках це призводить до виникнення публічно-правових спорів і звернення осіб з позовом до адміністративного суду для захисту та відстоювання своїх прав і законних інтересів. Забезпечуючи гарантоване право кожного «...на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб» [1], держава створила і гарантії отримання безоплатної вторинної правової допомоги для певної категорії осіб для досягнення рівності всіх перед законом, забезпечення ефективного здійснення правового захисту та доступу до суду. Сьогодні питання забезпечення надання вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві є невід'ємної частини системи правосуддя.

Аналіз наукових досліджень за останні роки демонструє, що науковці зосереджують свою увагу на питаннях права на безоплатну правову допомогу в адміністративному судочинстві в цілому, не виділяючи її види. Так, наприклад, О. Каплею у праці «Забезпечення права на правову допомогу як принцип адміністративного судочинства України» (2017) проаналізовано право на правову допомогу з погляду його дії в системі засад адміністративного судочинства України [2], П. Валко у науковій статті «Адвокат як суб'єкт надання безоплатної вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві України: питання юридичної відпові-

guarantee of compliance not only with the basic principles of administrative proceedings, but also with the exercise of a person's right to a fair trial and an effective remedy. The author defines the categories of persons entitled to secondary legal aid in terms of two criteria: financial (lack of funds to pay for legal aid) and legal (if it is necessary in the interests of justice).

Based on the analysis of the powers of secondary legal aid centres, the author proves that inclusion of such centres in the list of entities providing free secondary legal aid is incorrect, since the main powers of the centres are limited to verification of applications for free secondary legal aid, organisation of such aid, coordination of actions and control over the quality of the aid provided, but not to the provision of free secondary legal aid. The author suggests that Article 15 of the Law of Ukraine "On Free Legal Aid" should be restated in a new wording: "1. The subjects of free secondary legal aid in Ukraine are advocates included in the Register of advocates providing free secondary legal aid. 2. The organisation of provision and control of the quality of secondary legal aid, coordination of the actions of advocates providing secondary legal aid is carried out by the centres for provision of secondary legal aid".

Keywords: administrative proceedings, public law disputes, justice, public authorities and local self-government bodies, free legal aid, free secondary legal aid

дальності» (2019) дослідив наукові позиції вчених щодо розуміння правової природи юридичної відповідальності адвоката як суб'єкта надання безоплатної вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві [3]. В. Спасенко у праці «Забезпечення права на безоплатну правничу допомогу в адміністративному судочинстві» (2022) розглянула наукові підходи до визначення юридичної категорії «правничої допомоги» і запропонувала при визначенні можливості надання безоплатної правничої допомоги здійснювати перевірку фінансового стану особи та суті справи [4]. Р. Шийович у дослідженні «Право громадян на безоплатну правову допомогу в адміністративному судочинстві» (2023) здійснив аналіз стану теоретико-правових засад безоплатної правової допомоги в адміністративному судочинстві [5]. Тому сьогодні дослідження надання безоплатної вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві набуває актуальності.

Варто почати з того, що одним із найважливіших пріоритетів у діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування є утвердження прав і свобод людини і громадянина. Однак ці права і свободи можуть залишатися декларативними, значною мірою знецінюватися за відсутності певних засобів гарантування їх реалізації в повсякденному житті людини і суспільства [6, с. 447; 456]. Конституційне право кожного на правову допомогу в адміністративному судочинстві є гарантією реалізації, захисту та охорони інших прав і свобод людини і громадянина, і в цьому полягає його соціальна значимість. До того ж серед функцій такого права слід окремо виділити превентивну, яка спрямована на попередження можливих порушень чи незаконних обмежень прав і свобод людини і громадянина органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами [7].

Війна та ведення воєнного стану в Україні суттєво вплинули на здійснення судочинства місцевими та апеляційними судами, у тому числі й адміністративними судами, адже судами першої інстанції адміністративного судочинства є не лише окружні адміністративні суди, але й місцеві загальні суди, яким підсудні адміністративні справи з приводу рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень у справах про притягнення до адміністративної відповідальності, адміністративні справи, пов'язані з перебуванням іноземців та осіб без громадянства на території України, адміністративні справи з приводу рішень, дій чи бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби щодо виконання ними рішень судів, адміністративні справи щодо оскарження рішень Національної комісії з реабілітації у правовідносинах, що виникли на підставі Закону України «Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років» [8]. З метою забезпечення функціонування судової влади та здійснення правосуддя під час воєнного стану Верховним Судом України видано ряд розпоряджень для зміни територіальної підсудності судових справ в умовах воєнного стану і відновлення здійснення правосуддя [9].

Слід зазначити, що війна в Україні призвела до виникнення багато публічно-правових спорів із питань законності мобілізації, проходження та звільнення з військової служби, соціальних та пенсійних виплат, провадження господарської діяльності, адміністрування податків та зборів, а також здійснення контролю за дотриманням вимог податкового законодавства. Зокрема, у 2022 році на розгляді адміністративних судів перебувало 352,96 тисяч справ; по 299,88 тисяч справ були відкриті провадження, зокрема: 1) з питань управління, нагляду, контролю та інших владних управлінських функцій (призначення, перерахунку та здійснення страхових виплат) у сфері відповідних видів загальнообов'язкового державного соціального страхування – 203, 918 тисяч проваджень, 2) з питань загальнообов'язкового державного пенсійного страхування – 199 673 тисяч проваджень, 3) з питань адміністрування податків, зборів, платежів, а також контролю за дотриманням вимог податкового законодавства – 28,533 тисяч проваджень, 4) з питань проходження та звільнення з публічної служби – 8,682 та 13,739 тисяч проваджень відповідно [10].

Забезпечення реалізації права особи на безоплатну вторинну правову допомогу в адміністративному судочинстві в умовах воєнного стану стало запорукою дотримання не лише основних засад здійснення адміністративного судочинства, але й реалізації права особи на справедливий суд та ефективний засіб правового захисту, про що йде мова в статтях 6 та 13 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод [11].

Відповідно до статті 13 Закону України «Про безоплатну правову допомогу», безоплатна вторинна правова допомога є видом «... державної гарантії, що полягає у створенні рівних можливостей для доступу осіб до правосуддя» [12]. Безоплатна вторинна правова допомога в адміністративному судочинстві полягає в наданні таких правових послуг, як захист, здійснення представництва інтересів осіб в судах, інших органах державної влади та місцевого самоврядування, перед іншими особами; складення документів процесуального характеру [12].

Аналіз генези провадження заходів надання безоплатної вторинної правової допомоги в

Україні надав можливість констатувати той факт, що, незважаючи на те, що Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI «Про безоплатну правову допомогу» передбачав розділ про безоплатну вторинну правову допомогу, таку допомогу почали надавати з 01 липня 2015 року. На момент прийняття цього Закону центри надання вторинної безоплатної правової допомоги в Україні не були створені. Зокрема, у п. 2 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 02.06.2011 № 3460-VI «Про безоплатну правову допомогу» (редакція від 02.06.2011) зазначалося, що Міністерство юстиції України до 01 січня 2013 року має утворити «...центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги при головних управліннях юстиції в АРК, областях, містах Києві та Севастополі». До того ж у цьому розділі було вказано, що Центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги мають розпочати свою роботу з поетапного забезпечення надання безоплатної вторинної допомоги особам, що мають право на отримання такої допомоги, зокрема: з 1 січня 2013 року – для всіх осіб, до яких застосовано адміністративне затримання, адміністративний арешт, які затримані органами дізнання та слідства та підозрюються у вчиненні злочину, або обрано запобіжний захід взяття під варту; з 1 січня 2014 року – для малозабезпечених осіб, інвалідів, дітей (дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, діти, які можуть стати або стали жертвами насильства в сім'ї), біженців, ветеранів війни та осіб, які мають особливі трудові заслуги перед Батьківщиною або належать до числа жертв нацистських переслідувань; реабілітовані особи; з 01 січня 2017 року – громадяни держав, з якими Україна уклала відповідні міжнародні договори про правову допомогу, а також іноземці та особи без громадянства [12]. Однак у подальшому термін з 01 січня 2014 року був замінений на 01 січня 2015 [13], а термін 01 січня 2017 року – на 01 липня 2015 року [14]. Варто також звернути увагу на те, що безоплатну вторинну правову допомогу в адміністративному судочинстві можуть отримати виключно певні категорії осіб, в основі визначення яких лежить два критерії: фінансовий (відсутність коштів для оплати правової допомоги) та юридичний (якщо це необхідно в інтересах правосуддя) [15].

Найбільша категорія осіб, що мають право на отримання вторинної правової допомоги, в основі якого лежить саме фінансовий критерій, є малозабезпечені особи, середньомісячний дохід яких не перевищує двох розмірів прожиткового мінімуму розрахованого та затвердженого відповідно до закону, а також особи з інвалідністю, які отримують пенсію чи допомогу, що призначається, замість пенсії, у розмірі, що перевищує два прожиткових мінімуми для непрацездатних осіб [12]. Відповідно до статті 40 Бюджетного кодексу України, розмір прожиткового мінімуму на відповідний бюджетний період у розрахунку на місяць на одну особу, а також окремо для основних соціальних і демографічних груп населення та рівень забезпечення прожиткового мінімуму на відповідний бюджетний період визначається Законом про Державний бюджет України [16]. Наприклад, відповідно до статті 7 Закону України «Про Державний бюджет на 2022 рік», прожитковий мінімум на одну особу з 01 січня становив 2 393 гривні, з 1 липня – 2 508 гривень, з 1 грудня – 2 589 гривень, а для осіб, які втратили працездатність: з 01 січня – 1 934 гривні, з 01 липня – 2 027 гривень, з 1 грудня – 2 093 гривні [17]. Таким чином, реалізувати право на безоплатну вторинну правову допомогу у 2022 року могли особи, у яких середньомісячний дохід у період з 01 січня по 30 червня становив не більше ніж 4 786 грн, у період з 01 липня по 30 листопада – 5 016 грн, у період з 01 по 31 грудня – 5 178 грн, а також особи з інвалідністю – з 01 січня по 30 червня – 3 868 грн., з 01 липня по 30 листопада – 4 054 грн., з 01 по 31 грудня – 4 186 грн. Причому, відповідно до статистичних даних Державної служби статистики, середня заробітна плата в Україні у 2022 році становила 14 847 грн [18].

До категорій осіб, що мають право на отримання вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві, в основі якої лежить юридичний критерій, належать:

1) діти, у тому числі діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування; діти, які перебувають у складних життєвих обставинах; діти, які постраждали внаслідок воєнних дій чи збройного конфлікту [12];

2) внутрішньо переміщені особи, тобто громадяни України, іноземці або особи без громадянства, що перебувають на території України на законних підставах та мають право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання в результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру та громадяни, які звернулися із заявою про взяття їх на облік як внутрішньо переміщених осіб [12; 19];

3) громадяни України – власники земельних ділянок, які проживають у сільській місцевості;

4) громадяни України, які проживають на тимчасово окупованій території [12]. Відповід-

но до Закону України від 15.04.2014 № 1207-VII «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», тимчасово окупованими російською федерацією територіями є: Автономна Республіка Крим (з 20 лютого 2014 року), окремі території України, що входять до складу Донецької та Луганської області (з 07 квітня 2014 року) [20]. Відповідно до наказу Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 22.12.2022 № 309 «Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих російською федерацією», до територій, що тимчасово окуповані у зв'язку з війною в Україні є території Запорізької, Миколаївської, Харківської, Херсонської областей, що тимчасово окуповані у зв'язку з війною в Україні [21];

5) біженці та особи, які потребують додаткового або тимчасового захисту;

6) особи, які звернулися із заявою про визнання особою без громадянства;

7) особи, які не мають документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України;

8) ветерани війни та члени сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України, особи, які мають особливі заслуги та особливі трудові заслуги перед Батьківщиною, особи, які належать до числа жертв нацистських переслідувань. Відповідно до Закону України від 22.10.1993 № 3551-XII «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», до ветеранів війни належать учасники бойових дій, тобто «особи, які брали участь у виконанні бойових завдань по захисту Батьківщини у складі військових підрозділів, з'єднань, об'єднань всіх видів і родів військ Збройних Сил діючої армії (флоту), у партизанських загонах і підпіллі та інших формуваннях як у воєнний, так і у мирний час», особи з інвалідністю внаслідок війни, учасники війни [22];

9) особи, які перебувають під юрисдикцією України і звернулися для отримання статусу особи, на яку поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»;

10) особи, реабілітовані відповідно до Закону України від 17.04.1991 № 962-XII «Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років»;

11) викривачі у зв'язку з повідомленням ними інформації про корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення;

12) особи, стосовно яких, згідно із Законом України «Про соціальний і правовий захист осіб», встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України та членів їхніх сімей»;

13) громадяни держав, з якими Україна уклала відповідні міжнародні договори про правову допомогу, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також іноземці та особи без громадянства відповідно до міжнародних договорів, учасником яких є Україна, якщо такі договори зобов'язують держав-учасниць надавати певним категоріям осіб безоплатну правову допомогу [12].

Для отримання безоплатної вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві особи, що мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, повинні звернутися із заявою про необхідність отримання такої допомоги, а також надати документи, які підтверджують приналежність до категорій осіб, що мають право на отримання такої допомоги.

До того ж певні категорії осіб, про яких йшла мова вище, мають право на отримання такої допомоги не більше шести разів протягом року (з 01 січня по 31 грудня) та не більше ніж за шістьма дорученнями/наказами про надання безоплатної вторинної правової допомоги, виданими центрами з надання безоплатної вторинної правової допомоги, одночасно. До таких категорій осіб належать: малозабезпечені особи та особи з інвалідністю, внутрішньо переміщені особи та громадяни України, які звернулися із заявою про взяття їх на облік як внутрішньо переміщених осіб, біженці та особи, які потребують додаткового або тимчасового захисту, ветерани війни та члени сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) захисників і захисниць України, особи, які мають особливі заслуги та особливі трудові заслуги перед Батьківщиною, особи, які належать до числа жертв нацистських переслідувань, реабілітовані особи, особи, які постраждали від домашнього насильства або насильства за ознакою статі [12].

Не можна залишити поза увагою і статистику звернення вищевказаних осіб для отримання безоплатної вторинної правової допомоги. З 01 липня 2015 року по 31 січня 2022 року найбільше правом отримання безоплатної вторинної правової допомоги скористалися малозабезпечені особи (239 986 осіб), ветерани війни та члени сімей загиблих – (86 264 осіб), особи з інвалідністю (68 879 осіб), внутрішньо переміщені особи (39 339 осіб), діти (10 703 осіб). Причому, якщо у 2015 році правом отримання безоплатної вторинної правової допомоги

найбільше скористалися 3 839 осіб з інвалідністю та 3 822 малозабезпечені особи, у 2016 році – 13 763 малозабезпечених осіб, 10 218 осіб з інвалідністю, 8 714 ветеранів війни, то у 2021 році – 333 168 малозабезпечених осіб, 29 009 ветеранів війни та членів сімей загиблих, 9 722 особи з інвалідністю, 5 541 внутрішньо переміщена особа, а у 2022 році – 20 392 малозабезпечені особи, 11 149 ветеранів війни та членів сімей, 5 498 осіб з інвалідністю, 6 302 внутрішньо переміщені особи [23]. В умовах воєнного стану понад 1,5 тисяч наказів було зареєстровано про надання безоплатної вторинної правової допомоги ветеранам війни та членам сімей загиблих захисників і захисниць України з питань оскарження рішень, дій та бездіяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, отримання державної допомоги, виплат, компенсацій [24].

Варто звернути увагу на перелік суб'єктів, яким надають безоплатну вторинну правову допомогу в адміністративному судочинстві. Так, зокрема, відповідно до статті 15 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» суб'єктами надання безоплатної вторинної правової допомоги є центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги та адвокати, включені до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу [12].

Вважаємо, що віднесення законодавцем центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги до суб'єктів надання безоплатної правової допомоги, є неправильним.

По-перше, відповідно до статті 131-2 Конституції України, «для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура» [1].

По-друге, відповідно до статті 16 Закону України «Про безоплатну правову допомогу», центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги є територіальними відділеннями Координаційного центру з надання правової допомоги, що утворюються Міністерством юстиції України [12]. Аналіз повноважень центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги, що передбачені статтею 17 Закону України «Про правову безоплатну допомогу» [12] і Положенням про центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги [25], свідчить про те, що такі Центри не надають безоплатну вторинну правову допомогу, а лише виконують повноваження щодо організації надання такої допомоги, координації дій та здійснення контролю за наданням вторинної правової допомоги. Зокрема, до організаційних та координаційних повноважень центрів слід віднести: 1) прийняття рішення про надання безоплатної вторинної правової допомоги, відмову в наданні такої допомоги чи припинення надання безоплатної вторинної правової допомоги; 2) забезпечення складання процесуальних документів за зверненням суб'єктів права на безоплатну вторинну правову допомогу; 3) забезпечення здійснення представництва інтересів суб'єктів права на безоплатну вторинну правову допомогу в судах, інших органах державної влади, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; 4) укладення контрактів з адвокатами, включеними до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу, для надання такої допомоги на постійній чи на тимчасовій основі; видання доручення для підтвердження повноважень захисника або повноважень адвоката для здійснення представництва інтересів особи в судах, органах державної влади, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; прийняття рішень про заміну адвоката; подання клопотання до Координаційного центру з надання правової допомоги про виключення адвоката з Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу [25]. Підтвердженням нашого твердження є те, що, відповідно до даних Координаційного центру з надання правової допомоги з моменту запровадження безоплатної вторинної правової допомоги (з 01 липня 2015 року по 31 травня 2023 року), було видано 467, 3 тис. доручень про призначення адвокатів для надання безоплатної вторинної правової допомоги [23].

До повноважень центрів щодо здійснення контролю за наданням вторинної правової допомоги належать: 1) отримання від адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу, інформацію про надання такої допомоги; 2) прийняття поданих адвокатами актів надання безоплатної вторинної правової допомоги з відповідними додатками, здійснення перевірки їх комплектності, правильності розрахунку розміру винагороди та відшкодування витрат адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу, у разі необхідності спільно з адвокатами приведення їх у відповідність до встановлених вимог, забезпечення підписання і затвердження прийнятих актів надання безоплатної вторинної правової допомоги з відповідними додатками; 3) забезпечення оплати послуг та відшкодування витрат адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу в установленому порядку; 4) здійснення моніторингу дотримання адвокатами стандартів якості надання безоплатної правової допомоги та в разі отримання згоди відповідного суб'єкта права на безоплатну вторинну правову допомогу – оцінювання якості її надання [25].

Отже, основні повноваження центрів зводиться до перевірки звернень осіб про надання

безоплатної вторинної допомоги, здійснення організацію надання такої допомоги, координацію дій та здійснення контролю за якістю наданої допомоги, однак не до надання безпосередньо безоплатної вторинної правової допомоги.

Тому, на нашу думку, статтю 15 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» слід викласти в новій редакції: «1. Суб'єктами надання безоплатної вторинної правової допомоги в Україні є адвокати, включені до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу. 2. Організація надання та контролю за якістю надання безоплатної вторинної правової допомоги, координація дій адвокатів, які надають безоплатну вторинну допомоги здійснюють центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги».

Отже, підсумовуючи зазначене, забезпечення реалізації права особи на безоплатну вторинну правову допомогу в адміністративному судочинстві сьогодні є запорукою дотримання не лише основних засад здійснення адміністративного судочинства, але й реалізація права особи на справедливий суд та ефективний засіб правового захисту. Війна в Україні призвела до виникнення багато публічно-правових спорів з питань законності мобілізації, проходження та звільнення з військової служби, соціальних та пенсійних виплат, провадження господарської діяльності, адміністрування податків та зборів, а також здійснення контролю за дотриманням вимог податкового законодавства, а також до внесення змін до переліку осіб, що наділені правом на отримання безоплатну вторинну правову допомогу.

Для отримання безоплатної вторинної правової допомоги особи, що мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, повинні звернутися із заявою про необхідність отримання такої допомоги, а також надати документи, які підтверджують приналежність до категорій осіб, що мають право на отримання такої допомоги.

На підставі аналізу повноважень центрів надання безоплатної вторинної правової допомоги доведено, що віднесення таких центрів до переліку суб'єктів надання безоплатної вторинної правової допомоги є не правильним, оскільки основні повноваження центрів зводиться до перевірки звернень осіб про надання безоплатної вторинної допомоги, здійснення організацію надання такої допомоги, координацію дій та здійснення контролю за якістю наданої допомоги, однак не до надання безпосередньо безоплатної вторинної правової допомоги.

Запропоновано статтю 15 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» викласти в новій редакції: «1. Суб'єктами надання безоплатної вторинної правової допомоги в Україні є адвокати, включені до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу.

2. Організація надання та контролю за якістю надання безоплатної вторинної правової допомоги, координація дій адвокатів, які надають безоплатну вторинну допомоги здійснюють центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги».

Посилання:

1. Конституція України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. [Електронний ресурс] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Капля О. Забезпечення права на правову допомогу як принцип адміністративного судочинства України. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 7. № 8. С. 107-111.

3. Валко П. Адвокат як суб'єкт надання безоплатної вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві України: питання юридичної відповідальності». Наукові записки. Серія «Право». 2019. Вип. 6 Спецвипуск. Т. 1. С. 108-112.

4. Спасенко В. О. Забезпечення права на безоплатну правничу допомогу в адміністративному судочинстві. Прикарпатський юридичний вісник. 2022. № 2(43). С. 96-98.

5. Шийович Р. Я. Право громадян на безоплатну правову допомогу в адміністративно-му судочинстві. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2023. № 1. С. 426-430. DOI : <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.01.73>.

6. Загальна теорія держави і права: підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін. / за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Харків: Право. 2009. 584 с.

7. Рішення у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України (справа про право на правову допомогу): рішення Конституційного Суду України від 30 вересня 2009 року № 23-рп/2009. [Електронний ресурс] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v023p710-09#Text>.

8. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. [Електронний ресурс] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.

9. Розпорядження про визначення територіальної підсудності справ. [Електронний ресурс] URL :

https://supreme.court.gov.ua/supreme/gromadyanam/terutor_pidsudnist/.

10.Звіт судів першої інстанції про розгляд справ у порядку адміністративного судочинства № 1-а за 2022 рік. [Електронний ресурс] URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2022.

11.Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) від 04.11.1950. [Електронний ресурс] URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

12.Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI. [Електронний ресурс] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>.

13.Про внесення змін до Закону України «Про безоплатну правову допомогу» щодо відтермінування набрання чинності положеннями пункту 6 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення»: Закон України від 16.01.2014 № 726-VII. [Електронний ресурс] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/726-18/ed20221119#n5>.

14.Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII/. [Електронний ресурс] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18/ed20221119#n1230>.

15.Оцінювання системи безоплатної вторинної правової допомоги в Україні у світлі стандартів і передового досвіду Ради Європи. Лютий-червень 2016 року. [Електронний ресурс] URL : <https://rm.coe.int/16806ff4a9>.

16.Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. [Електронний ресурс] URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17?find=1&text=%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B6%D0%B8%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9+%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%96%D0%BC%D1%83%D0%BC#w1_1.

17.Про Державний бюджет України на 2022 рік: Закон України від 02.12.2021 № 1928-IX. [Електронний ресурс] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text>.

18.Середньомісячна заробітна плата штатних працівників за видами економічної діяльності у 2010-2022 роках. [Електронний ресурс] URL: https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.Ukrstat.gov.ua%2Foperativ%2Foperativ2021%2Fgdn%2Fszpshp%2Fszpshp_ed_rik.xlsx&wdOrigin=BROWSELINK.

19.Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII. [Електронний ресурс] URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18?find=1&text=%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B3#w1_1.

20.Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15.04.2014 № 1207-VII. [Електронний ресурс] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text/>.

21.Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією: наказ Міністерства інтеграції від 22.12.2022 № 309. [Електронний ресурс] URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1668-22?find=1&text=%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D1%96#w1_1.

22.Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22.10.1993 № 3551-XII. [Електронний ресурс] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>.

23.Статистична інформація роботи системи безоплатної правової допомоги. [Електронний ресурс] URL: https://legalaid.gov.ua/statystychna-informa_cziya-roboty-systemy-bezoplatnoyi-pravovoyi-dopomogy/.

24.Безоплатна правова допомога для військовослужбовців. [Електронний ресурс] URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/bezoplatna-pravova-dopomoga-dlya-viyskovoslujbovtziv>.

25.Про затвердження Положення про центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги: Наказ Міністерства юстиції України; Положення від 02.07.2012 № 967/5. [Електронний ресурс] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1091-12#Text>.

Статтю було подано	20.07.2023	The article was submitted
Статтю було доопрацьовано	21.07.2023	The article was revised
Статтю було прийнято	25.07.2023	The article was accepted